

*Високо поцінований
і мало прочитаний*

Управління культури Полтавської
обласної державної адміністрації

Обласна бібліотека для
юнацтва ім. Олесея Гончара

Високо поцінований і мало прочитаний

*Методичні рекомендації
до 90-ї річниці від дня народження Ф. К. Рогового*

78.34

B 51

Матеріал підготувала

М. Г. Максименко

Високо поцінований і мало прочитаний : методичні рекомендації до 90-ї річниці від дня народження Ф. К. Рогового / уклад. Максименко М. Г. – Полтава, 2015. – 12 с.

Ф. К. Роговий - український письменник, Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, творчість якого - цікаве і своєрідне явище в історії української літератури другої половини ХХ століття.

Методичні рекомендації до 90-ї річниці від дня народження Ф. К. Рогового містять перелік наочних та масових форм роботи з юнацькою аудиторією. Подається список матеріалів про його життя та творчість, цитати.

Видання адресоване бібліотечним фахівцям та вчителям - філологам.

*«Я йду в літературу, щоб допомогти їй,
кволій, але не заради грошей і, тим паче, не
заради слави».*

Феодосій Роговий

27 серпня Феодосію Кириловичу Роговому - відомому українському письменникові, лауреатові Державної премії імені Тараса Шевченка (1992 року) виповнилося б 90 років. Нелегкою була творча доля митця, який став на тернисту дорогу пошуку Істини й Правди, не поступався моральними принципами, доля людини, котра мала право впевнено заявити: «У житті я не взяв жодної фальшивої ноти».

Народився Феодосій Кирилович Роговий 27 серпня 1925 році в селі Пугачівці колишнього Градизького району в селянській сім'ї. Батьки зробили все, аби їхній син здобув належну освіту.

Його світогляд сформувався серед чудової посульської природи, серед простих і добрих людей, правдивих, але безправних і принижених. Характерними рисами посулян є пісня, гумор, соковите слово, давні звичаї і любов до рідної землі - всі ці риси успадкував письменник-посулянин Феодосій Роговий. Літературні критики писали про нього як людину, яка «...органічно не терпить фальші ніде і ні в чому - ні в людині, ні в оцінці життєвих явищ, ні в літературі».

Феодосій закінчив початкову школу в рідному селі, потім семирічку і середню - у сусідніх селах. Дитинство його припало на роки примусової колективізації й голодомору, а юність - на війну та тяжку повоєнну відбудову. У період окупації гітлерівці вивезли юнака на каторжні роботи до Німеччини, де він працював на шахтах Вестфал'ї. Тричі невдало намагався втекти з неволі, а в 1945-1946 рр. як репатрійований мусив відпрацювати на важких фізичних роботах у Підмосков'ї. Повернувшись до рідного села, пішов за нарядом у колгосп, потім працював у рибальській артілі і секретарював у Морозівській сільраді.

Із великими труднощами Феодосію Роговому вдалося отримати вищу освіту, адже ганебне того часу тавро «остарбайтер» ще довго пекло його, заважаючи вступити на стаціонар вишів чи отримати пристойну роботу. Тому спочатку довелося заочно закінчити Московські державні курси іноземних мов, а в 1952-1957 рр., знову ж заочно, навчатися на факультеті іноземних мов Харківського педагогічного інституту. І в своєму селі, і в сусідньому роботі за фахом спершу не отримав як «неблагонадійний». І змушений був їздити вчителювати за двадцять кілометрів від дому.

Займатися літературною творчістю Феодосій Роговий почав уже в зрілому віці (1950 р.) Писав сатиричні вірші, новели, оповідання, публіцистичні статті, рецензії, педагогічні етюди, нариси. Друкувався в обласній та республіканській пресі, зокрема в журналах «Дніпро» і «Прапор».

Перша книга вийшла в 1973 р. - збірка оповідань «Провідини». На її основі побудовано наступний роман-епопею «Свято останнього млива» (1982), який був задуманий у 5 книгах. Із них завершено й опубліковано, крім першої, дві: «Поруки для батька» (1987), «Великі поминки» (1990). Четверта книга - «Сльоза покути» («Гріх без прощення») залишилася не завершена (окремі розділи були надруковані в журналі «Київ», 1994). Стосовно п'ятої книги - відома лише її назва - «Скажи мені кончину, Господи!». Крім того, перу Феодосія Рогового належать повісті «Серце прагне любові» (1984) та «Над Дніпром» (1986) - обидві опубліковані в харківському журналі «Прапор».

У 1967 р. його запросили до редакції обласної газети "Комсомолец Полтавщини" літпрацівником. У той час газета була своєрідним "оазисом вільнодумства". З молодіжкою плідно співпрацювали поети Б. Олійник, М. Булах, А. Островерхий, прозаїк Г. Тютюнник. На її шпальтах робила пробу пера творча молодь: М. Шевченко, Б. Чіп, М. Казидуб, Т. Нікітін, А. Нанкович. Як чесний журналіст, талановитий нарисовець Феодосій Роговий відразу завоював прихильність колег і співробітників газети. Але коли перші холодні хвилі застою почали вносити негатив у творчу атмосферу роботи газети, Феодосій Роговий у 1971 р. повернувся до с. Устимівка Глобинського району, де проживала його сім'я. Ще деякий час виконував обов'язки власкора «Комсомольця Полтавщини», а в 1975 р. повернувся до вчительської праці.

В Устимівці у вільний від основної роботи час Феодосій Кирилович наполегливо займається літературною працею. Доля прозаїка, констатує дослідниця його творчості Любов Зубак, була нелегкою, як і більшості тих, хто жив чесно і совісно: десять років замовчувань, невизнання, постійні повчання, звинувачення в «ідейних нечіткостях», несприйняття його манери письма.

Феодосій Роговий не прийняв насильне виселення своїх земляків та руйнування віками сформованого укладу життя у зв'язку з будівництвом Кременчуцького моря: «Кличу-викликаю і шлю важкі заклинання всім тим, хто своєю силою розпорядив зігнати-зрушити з правічних осель сотні тисяч селянських сімей, розвіявши по всіх усядах їхній дух і нажиток».

Письменник душею і серцем сприйняв Українську самостійну державу, закликав своїх земляків не бути в цей переломний час байдужими і покірними, якими були раніше, а сміливо йти до «повної волі», відновлювати гідність, вставати горою проти обману і глупства.

З початку 1980-х рр. Феодосій Роговий хворів на ішемічну хворобу серця, яка й стала причиною його смерті. Не стало Феодосія Рогового 4 травня 1992 року, через два місяці після того, як йому було вручено Шевченківську премію. Похований у селі Устимівці Глобинського району на Полтавщині.

Творчість Феодосія Рогового оцінена літературною премією ім. Андрія Головка за книгу «Поруки для батька» (1988) та Національною премією України ім. Тараса Шевченка за роман «Свято останнього млива» (1992).

2009 року в Полтавському видавництві "Дивосвіт" вийшли дві книги: "Удосвіта, коли не спалось" Листи Феодосія Рогового" та "Я світові потрібен як приклад, як можливість. Із щоденників та записників Феодосія Рогового 1954-1992 рр." Вони підготовлені до друку й видані його сином Юрієм.

До уваги користувачів доречно запропонувати **книжкову виставку-портрет** «**Його життя - то творення любові**», яка може складатися з наступних розділів:

1. Життєвий шлях Феодосія Рогового.
2. Творчий доробок письменника.
3. Довга дорога до визнання.
4. Цей вогонь світитиме нащадкам.

Цитатою до виставки можуть бути слова Григора Тютюнника «*Це ж письменник, Господи...!*»

На жаль, творчість Феодосія Рогового майже невідома читачам юнацького віку. З метою ознайомлення юнацтва з творчим доробком нашого земляка радимо провести **вечір-посвяту** під назвою «**І я Вам заграю своєї, вольної!**», **літературно-музичну композицію** «**На всю міць свого серця**», **літературний вернісаж** «**Слово, в крові запечене**».

Нелегкою була творча доля Феодосія Рогового, письменника, який кинув рішучий виклик провінціалізму в українській літературі, й «у відродженні експерименту» подав «ще один знак переборення» провінціалізму.

Його роман «Свято останнього млива» називають багатостраждальним, як усе його життя. Минуло дуже багато років, поки він вирвався з цупких цензурних пазурів і дійшов до читача, зайняв в українській літературі місце, гідне таланту. Феодосій Роговий навіть не вірив, що роман стане колись на книжкову полицю.

Дуже пізно прийшла заслужена слава. Феодосій Кирилович Роговий вже працював над четвертою книгою, і залишилось йому жити зовсім нічого, коли «пізнього ластівкою прилетіла» радісна звістка: йому присуджено Державну премію імені Т. Г. Шевченка.

Три роки Полтавська організація висувала його на здобутки цієї премії. І лише втретє зламався лід...

Він був великим Майстром. Але в першу чергу він був великою Людиною. Бо лише велика Людина здатна подарувати світові усю без останку любов зраненого серця. Бо лише великій Людині під силу залишити незаплямованою і не озлобленою душу, пройшовши крізь каторжне пекло поневірянь.

Талант Феодосія Рогового був воістину феноменальним. Але, на жаль, навіть після нагород, після найзахопленіших відгуків критики не осягли його до кінця. І всі ще довго будуть його осягати.

Феодосій Кирилович відкрив цілий український світ. Підняв ніби із самого дна Кременчуцького моря напівзабуті легенди і забуті звичаї. Очистив від мулу і огранив, мов дорогоцінний камінь, кожне без винятку слово. І за це у вічному боргу перед ним і мова, і земля, і люди. І всі мають сплатити цей борг світлою пам'яттю та продовженням родоводу його любові.

Епістолярна спадщина Феодосія Рогового нараховує 167 листів до різних осіб: родини, друзів-письменників, видавців. Це надзвичайно цінний матеріал не лише для характеристики особистості та творчих уподобань самого Феодосія Рогового, його читацьких інтересів, - а й розуміння становища, у якому перебувала українська література.

Саме листування видатного письменника і може стати основою масового заходу у формі *літературних варіацій* «Листи одним почерком».

Письменник активно листувався з Петром Ротачем в 70-80-х рр. (залишилося більше 60 листів). Зміст цього листування - це переважно творча праця, тяжкий шлях романів до друку, нелегкі учительські і життєві будні письменника Феодосія Рогового.

Видно, як тяжко переживав письменник цензурно-редакційні знущання з його текстів та з нього самого, як справедливо-дошкульно відповідав чиновним підлабузникам; як інколи мусив іти на компроміс; і як ніколи не переступав тієї межі, за якою була втрата гідності мислячої людини. Коли Феодосій Роговий обстоював своє право писати по совісті, він обстоював право української літератури бути літературою свого народу.

Листи Феодосію Роговому писали Юрій Мушкетик, Григій Тютюнник, Микола Стеблина, Олексій Дмитренко, Олесь Гончар, Борис Олійник, Володимир Підпалій, Борис Харчук, Михайло Булах, Михайло Шевченко, Микола Казидуб, Федір Тютюнник, Андрій Нанкевич, югославський поет Ілан Ніколіч, журналіст Іван Бокий, Василь Котляр, Олександр Твардовський, Леонід Первомайський. Чимало листів московської перекладачки роману «Свято останнього млива» російською мовою – Ніни Рогової.

І щоденникові записи, і листування Феодосія Рогового розкривають багато що з його творчої лабораторії. Бачимо, що він потерпав від самотності духовної, хоч і мав гідних друзів, листувався з багатьма письменниками. Характерний для листів Феодосія Рогового широкий народознавчий, етичний та інтелектуальний контекст нібито суто особистих поточних ситуацій.

Феодосій Роговий підтримував дружні стосунки з Петром Ротачем 30 років.

Багато що об'єднувало їх: найменше - вік, більше - подібність доль, а також творчі інтереси і вподобання, а також спільні друзі: Григій Тютюнник, Борис Харчук, Павло Гудим, Михайло Булах. Петро Ротач писав відгук на твори Феодосія Рогового.

На початку 60-х рр. ім'я Феодосія Рогового замелькало на шпальтах періодичних видань, і Петро Ротач одразу помітив його і зрозумів, що це людина не без Божої іскри. Тоді Петро Ротач побачив блискітки чудової лексики і своєрідного стилю письма журналіста з провінції.

Світлою і безперечно, важливою сторінкою в житті Феодосія Рогового була дружба з Григором Тютюнником, що тривала понад 10 років. Розповідь про їхні дружні стосунки - це окрема тема, що може бути розгорнута на основі їхнього взаємного листування. Їхні стосунки були щирими. Зближувала їх та єднала не тільки чисто творча дружба, тобто спільність творчих інтересів, а й щира любов до рідної полтавської землі, однакові погляди на те, що відбулося в суспільстві та в літературі.

Ця дружба і листування започаткувалася наприкінці 60-х рр., коли Феодосій Кирилович Роговий працював у «Комсомольці Полтавщини», а Григій Тютюнник, їдучи з Києва до Шилівки навідував полтавських друзів. В 1969 р. у видавництві «Молодь», де працював Григій Тютюнник, уже знаходився рукопис збірки оповідань Феодосія Рогового, і Григій заопікувався ним.

Дуже швидко Феодосій Кирилович відкрив у характері Григора Тютюнника риси, які йому імпонували. Він схилився до чесних, правдивих і благородних людей, але їх було мало. Григій Тютюнник виокремився в постать справжньої Людини з великої літери, про що Феодосій Роговий відверто сказав у спогаді-новелі про нього за півроку до своєї смерті (Григій пішов з життя так і не побачивши опублікованим перший роман свого друга, хоча поклав до нього зусиль більше, ніж хто інший).

Григій Тютюнник був найкращим дорадником у творчій праці Феодосія Рогового. Він перший оцінив роман «Свято останнього млива» і кинувся допомагати його видати. Видання гальмувалося, і тоді влітку 1977 р. Григій Тютюнник надсилає листа на ім'я Президії Спілки письменників України та її

голови В. Козаченка, в якому говорить про допомогу Феодосію Роговому. Він писав, що у Рогового, крім роману, є ще дві «нові повісті» і закликав прийняти до Спілки «ради честі, ради літератури».

Як творчі особистості Феодосій Роговий та Григір Тютюнник ішли поруч. Вони були народними письменниками.

Дружба з Григором Тютюнником була для Феодосія Рогового святістю, яку він до останніх днів свого життя оберігав від чужих зазіхань і прискіпливих поглядів.

Феодосій Роговий присвятив Григору Тютюннику кілька документальних новел. Писав не про нього - писав до нього.

20 листопада 1991 р. В «Зорі Полтавщини» Феодосій Роговий опублікував спогади про Григора Тютюнника під назвою «Новела з великого життя» - своєрідну духовну сповідь Другові, якого після відходу ніхто вже не змінив.

Питання дружби є актуальними у процесі виховання підростаючого покоління. Тому дуже важливо розглянути це етичне питання через призму дружніх стосунків діячів культури, зокрема українських письменників Феодосія Рогового, Григора Тютюнника, Петра Ротача. Радимо провести у бібліотеці масовий захід у формі *ермітажу літературних зустрічей* «Новела з великого життя».

Великою втіхою в житті письменника була його мати, Марія Олексіївна - жива пам'ять про минуле життя Посулля і рідну Пугачівку. Її допомогою користувався письменник під час роботи над романами. Вона розповідала про колишніх сусідів і односельців, їхні характери, називала різні околиці місця. Крім того, вона знала багато старих пісень (замолоду була учасницею церковного хору), і деякі з них Феодосій Роговий використав у своїх романах.

Творчість Феодосія Рогового пройнята духом народної творчості, зокрема пісенної. Щедре використання письменником українського фольклору - прикметна риса його художнього письма. З романів, повістей, оповідань, нарисів можна виписати багато чудових зразків пісень, прислів'їв, приказок, мовних перлин.

Письменник безмежно любив рідну мову, розвивав її, показував багатство і красу, вчив пишатися нею.

Фольклорні збірники теж належали до улюбленого читива Феодосія Рогового.

Ознайомити юнацьку аудиторію з народознавчим аспектом творчості Феодосія Рогового допоможе *година пізнання та відкриттів* «Істинно народна душа».

Читання для Феодосія Кириловича було стимулом творчого настрою, без перебільшення душевною радістю. Він умів шанувати гарну книжку як бібліофіл, або як її творець.

Популяризація читання серед юнацтва та молоді є одним із пріоритетних напрямків роботи бібліотечних працівників. Використовуючи відомості про життя та творчість Феодосія Рогового та вплив читання і книги на формування його творчої особистості доречним буде організувати та провести *інформаційний дайджест* або *репортаж-огляд* «Аристократ духу і мислі».

Феодосій Роговий мав свою бібліотеку (1577 примірників), яка носила робочий характер. У багатьох із видань письменник робив помітки. Читання було для нього головним чинником самовдосконалення, естетичним задоволенням, моральною підтримкою.

На утвердження манери письма Феодосія Рогового, на його творчий настрій мали позитивний вплив окремі зарубіжні письменники: Бальзак, Маркес, Манн.

Творчість Т. Г. Шевченка, як і вся національно-патріотична особистість Поета-Пророка, була для Феодосія Рогового дороговказом, прикладом громадянського ставлення до свого народу, до рідного слова. Мав кільканадцять «Кобзарів» та безліч літератури про Тараса Шевченка, що розміщувалися на окремій полиці.

Цікавився і збирав Феодосій Роговий поезію сучасну і старого часу, особливо, поетів забутих і репресованих: збірки В. Підмогильного, М. Вінграновського, Л. Костенко.

Феодосій Роговий передплачував багато періодичних видань, зокрема літературні журнали Києва і Харкова. Він писав: «Пишу щодня, без вихідних... Читаю не менше». Син Юрій Феодосійович підтверджує: «Книжок батько читав багато, часто по кілька одночасно».

У Полтаві він любив «ритись» серед старих, рідкісних видань, книги лежали на його робочому столі в редакції газети, вони завжди були у нього в руці.

На долю письменників нашого краю випала гірка чаша – пройти всі катівні неволі, принижень, з'їсти чимало невільницького хліба, вирватись живими з фашистського пекла й розповісти гірку правду всім суцям на нашій грішній планеті. Полтавщина, як і вся Україна втратила не тільки тисячі молодих синів і дочок козацького роду. Гинув цвіт нації – майбутні берегині роду, вчені, поети, лікарі, інженери. Вони завжди стояли осторонь під час урочистостей, присвячених Дню Перемоги – це остарбайтери, які пережили страхіття рабства у концтаборах країни-загарбника.

Всі ці поневіряння пережив і Феодосій Роговий. Через призму його життя радимо подати користувачам історичні відомості про тогочасну добу за допомогою *години історії* «Україна - це його молитва».

До заходів доречно створити *буклети* та *бібліографічні закладки* стосовно життєвого та творчого шляху Феодосія Кириловича Рогового.

Нині чимало молодих письменників називають його своїм учителем, а критики простежують вплив творчої манери Феодосія Кириловича у письмі цікавих, глибоких прозаїків, його пам'яток, у першу чергу - його роман «Свято останнього млива». На жаль, знайти книги Феодосія Рогового новому поколінню читачів - непросте завдання.

У 2015 році представники полтавської інтелігенції звернулися до голови Полтавської обласної ради Петра Ворони з проханням заснувати Полтавську обласну літературну премію ім. Феодосія Рогового.

Літературознавчі статті про Феодосія Рогового

1. Віценья, Л. "Добрий день хай буде вам..." : книга листів до Ф. Рогового (1956-1992" [Текст] / Л. Віценья // Зоря Полтавщини. - 2013. - 19 берез. - С. 5.
2. Віценья, Л. Феодосій Роговий: "В житті я не взяв жодної фальшивої ноти" [Текст] / Л. Віценья // Зоря Полтавщини. - 2010. - 7 трав. - С. 9.
3. Дзюба, І. Високо поцінований і мало прочитаний : до 85-ліття від дня народження Феодосія Рогового [Текст] / І. Дзюба // Літературна Україна. - 2010. - 2, 9 верес. - С. 1, 7.
4. Дослухатись рятівного передзвону : [про роман Ф. Рогового "Великі поминки"] [Текст] // Костенко М. Над темним хлібом душі : пошук. Критика. Есе. - Полтава, 2009. - С. 420-424.
5. Звернення до голови Полтавської обласної ради Петра Ворони шанувальників творчості видатного українського письменника, літературознавця, краєзнавця, громадського діяча Петра Петровича Ротача : [пропозиції гідно вшанувати земляка, заснувати премії ім. П. Ротача та Ф. Рогового та ін.] // Вечірня Полтава. - 2015. - 18 берез. - С. 8.
6. Зубак, Л. "О, мій ти абсолютний чеснику!" Про взаємини Григора Тютюнника і Феодосія Рогового [Текст] / Л. Зубак // Роса в червону ніч. - Полтава, 2006. - С. 24-32.

7. Ключек, Г. Опановуючи час / Г. Ключек // Роса в червону ніч. - Полтава, 2006. - С. 139-148.
8. Костенко, М. "Бурбонів не спинити, якщо не буде нової Січі"[Текст] / М. Костенко // Слов"янський збірник. Вип. 5. - Полтава, 2006. - С. 370-382.
9. Костенко, М. Бурбонів не спинити, якщо не буде нової Січі : Спогад-роздум про Феодосія Рогового / М.Костенко // Добромисл. - 1998. - № 1-2. - С. 138-144.
10. Костенко, М. Випадала роса і в червону ніч [Текст] / М. Костенко // Полтавська Думка. - 2006. - 29 верес. - С. 4.
11. Листи Григора Тютюнника до Феодосія Рогового [Текст] // Зоря Полтавщини. - 2006. - 24 жовт. - С. 3.
12. Нікітін, Т. Пам'яті Феодосія Рогового [Текст] / Т. Нікітін // Криниця. - 1992. - № 5. - С. 23.
13. На рівень пісні і душі народу : [у нарисі згадується роман Ф. Рогового "Свято останнього млива"] [Текст] // Наєнко М. К. П'ятиліття українського роману : літературно-критичні нариси. - Київ, 1985. - С. 120-125.
14. Над Сулою, як над берегом життя : [про романи Ф. Рогового "Свято останнього млива" та Поруки для батька"] [Текст] // Костенко М. Над темним хлібом душі : пошук. Критика. Есе. - Полтава, 2009. - С. 417-420.
15. Ротач, П. Слово, в крові запечене [Текст] / П. Ротач // Криниця. - 1995. - № 7-9. - С. 52.
16. Сивокінь, Г. "Не такий м'який, щоб зійшов з правди" [Текст] / Г. Сивокінь // Зоря Полтавщини. - 2014. - 13 верес. - С. 5.

Науково-аналітичне видання

Високо поцінований і мало прочитаний

*Методичні рекомендації
до 90-ї річниці від дня народження Ф. К. Rogового*

Автор-укладач *Марина Григорівна Максименко*

Редактор	<i>С. В. Сичова</i>
Комп'ютерна верстка	<i>В. Ф. Походун</i>
Відповідальна за випуск	<i>С. В. Сичова</i>

Підписано до друку 30.06.2015. 12 стор. Тираж 5 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36039, м. Полтава. вул. Енгельса, 25а

<http://libgonchar.org> E-mail: pobugonchara@ukr.net